

SPI!

≡ KNIHA ZLIN



Annelies

verbeke

The translation of this book was funded by the Flemish
Literature Fund – Vlaams Fonds voor de Letteren.
www.vfl.be



Copyright © Annelies Verbeke, 2003
Translation © Jana Pellarová, 2010
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2010

ISBN 978-80-87162-34-7

Mé noci bývaly delší než mé dny, neboť v noci jsem byla sama. Dívala jsem se na Remka, jak po mém boku chrápe. On byl pro mě důvodem zachování posledních zbytků duševní rovnováhy, ale mohl spát, a v tom byl celý ten rozdíl. Cestou z teplého vnitřku mého klína vklouzával přímo do Říše snů, kterou jsem si já pamatovala už jen matně.

Během prvních týdnů své nespavosti jsem obvolala nesčetné doktory i kamarády s žádostí o radu. Přísně jsem se držela jejich doporučení: jít si před spaním zaběhat. Teplé mléko s medem. Dechová cvičení. Rohypnol. Dva rohypnoly. Jointa. Láhev vína. Hromady knih.

Avšak v noci jsem cítila, jak mě tělo sužuje a jak se mi napínají nervy. Můj duch nabýval takové jasnozřivosti jako ve dne jen zřídkakdy. Nezbyvalo mi, než se podřídit toku vlastních myšlenek. Většinou začínaly u dobrých předsevzetí a končily u nevhodných zásadních životních otázek a sebeobviňování. Je dobře, když člověk nemá před očima jasně vytyčenou budoucnost. Vztah nesmí slibovat věčnost. Děti? Ne, děkuji. Práce, to by neměl být problém. S mým dosaženým vzděláním. S mým humorem. S mým talentem. S mými tajemstvími. S mým strachem. Milovala jsem vůbec někoho doopravdy? Nezhlížela jsem se celá ta léta jen sama v sobě, většinou svéhlavě a nazlobeně?

Nad ránem jsem se sice občas na chvílku ocitala ve stavu mezi bděním a spánkem, ale do Říše snů bylo ještě daleko.

Žádné trápení není dost velké, aby o něm neexistovala videonahrávka. Remko považoval za nutné konfrontovat mě s příběhem jakéhosi ředitele školy jménem Roger, který nespal půl roku. Jeho rodina ho po celou dobu starostlivě natáčela, od prvních bezesných nocí až po poslední protočení zdivočelých očí v nemocnici. Lékaři byli bezmocní. Po mnohadenním pozorování ho popsali jako vypínač, který nelze vypnout. Podávali mu uspávací prostředky v takových dávkách, že by to porazilo i stádo volů, ale Rogerův vypínač zůstával zapnutý. Volové mu bučeli v hlavě a močili koutky jeho úst. Smrt pro něj znamenala dávno zasloužený klid, na tom se všichni shodli.

Vzalo nám to řeč. Remko si zakryl oči mou dlaní, kterou jsem měla v klíně, a hladil mě po stehně. Já ho hladila po vlasech, automaticky, tak jako jsem v těch dnech vykonávala všechny pohyby.

„Kolik hodin dnes v noci?“ zeptal se knedlík v jeho krku.

„Čtyři,“ zalhala jsem. Ve skutečnosti to byla jedna hodina. Jako pokaždé, když lžu z milosti, mě přepadl nezadržitelný záchvat smíchu. Zpočátku se Remko smával se mnou, protože jsem alespoň byla šťastná. Teď už jen slyšel nekontrolovanost mého škytání a viděl hořkost mých slz. Věděl, ale nechápal. Já taky ne, ale to byla právě ta legrace. Jako tenkrát, když mi před očima jeden osel navzdory národnímu mudrosloví dvakrát zakopl o stejný kámen. Nebo když ten trpaslík ve městě uklouzl po slupce od baby banánu. Anebo když mi jakýsi obchodník během jedné

z mých brigád šlápl coby uklízeče do kbelíku s vodou. To byla taky legrace.

„To byla taky legrace,“ pronesla jsem a opakovala ta slova celou noc. Remko se provzlykal až do spánku. Za pět minut dvanáct už dávno bylo, nejvyšší čas pro noční život.

Hnala jsem se na kole temnými ulicemi a pídila se po životě plném energie. Byly tři hodiny ráno. Prázdna náměstí, temné aleje, tu a tam probuzený holub. Od té doby, co se objevily pouliční lucerny, byli tihle ptáci dokonale zmatení. Holubí vaz, jestli pak se snadno zlomí? Asi ne. Mají tuhý kořínek, tyhle létající krysy.

Samozřejmě jsem občas zahlédla i nějakého člověka. Město prý nikdy úplně nespí. Bylo mi však navýsost nemilé, když jsem musela konstatovat, že nemám žádné spřízněné osudem. Tihle už měli noční klid za sebou, alespoň na chvíli si schrupli. A když ne, pak se na to právě chystali. Hajzlové. Však já je naučím.

Mé rozhořčení se netýkalo ani noční sův, ani raních ptáčat. A už vůbec ne majitelů těch několika málo osvětlených oken, které jsem viděla. Jako třeba těch, za nimiž sedávaly děvky. Kdy vlastně spí děvky? Tahle otázka mi nešla z hlavy. Dojela jsem do uličky jménem Skleněná a tam se procházela a kolo přitom vedla. Když jsem se objevila, většina dam se netvářila příliš nadšeně. Některé z nich mě pozorovaly opovržlivým a zároveň soucitným pohledem. A že se neodvážíš? Že ne?

Zastavila jsem se před skleněnou kobkou blede, buclaté ženy. Byla příliš při těle na světélkující korzet a příliš nejistá na černou koženou sukni.

Nepochybně nosila paruku, žádný člověk nemůže mít tolik vlasů. Její oči měly barvu špinavé mořské vody a zíraly mým směrem. Můj mozek neschopný spánku její pohled vyzývavě opětoval a já zatukala na okno. Chaloupko, chaloupko, kdo v tobě přebývá?

Pustila mě dovnitř úzkými dveřmi a odvedla mě do zatuchlé zadní místnosti. Všechno bylo růžové, porcelánovými soškami počínaje a robertkem vedle postele – rovněž růžové – konče. Spí snad tady?

„Chci se tě jen na něco zeptat,“ řekla jsem.

Nuceně se usmála a snažila se za umělými řasami skrýt nejistotu ve vykulených očích.

„Not understand. Just arrive.“

„When do you sleep?“

Nechtělo se mi zůstat tu dlouho. Nebyl tu prostor pro vytáčky, a už vůbec ne pro pochopení.

„Sleep?“ Sepjala ty svoje krtčí tlapky vedle dolní čelisti, zavřela očka a našpulila rtíky. „No sleep, Miss, only fuck.“

Lže mi, nána jedna. Co tady vůbec dělám? Jak mě vůbec mohlo napadnout, že by děvky nespaly. Každý spí. Ve spánku se snoubí dnešek se včerejškem. Spánek pomáhá věci zpracovat a uzdravuje. Spánek spojuje chudé i bohaté, muže i ženy, lidi i zvířata. Každého, každyčkého, jenom mě ne.

Už během svých prvních nočních toulek jsem se rozhodla, že svou nenávist zaměřím proti těm tisícům, milionům mužů, žen a dětí, kteří se ve svých temných měkkých postelích dívají na vnitřní stranu víček, na zadní stranu svých duší. Ráno se probouzejí s obtížemi. Opilí spánkem usedají ke kuchyňskému stolu nebo na záchod. Naštvaní, že je ráno, proč by ne, jako by si právě oni mohli stěžovat.

Naposledy jsem potáhla z cigarety a mrskla nedopalek do kanálu. Wonderwoman's action time. Dveře do vstupní haly bloku věžáků nevydaly ani hlásku. Ovšem světlo v prostoru se zvonky se s tichým bzučením samo od sebe rozsvítilo. Prohlédla jsem si jmenovky na schránkách, jedna pečlivěji vyvedená než druhá. Debaere, Van Kielegem, De Wachter, Ahib, Won, De Gieter. Kombinace posledních tří jmen polechtala mou opotřebovanou bránci. *Ahib won de gieter* – Ahib vyhrál kropáč – a teď neví, co s ním (hahaha, taková legrace to zase není). Ahib nemá ani žádné kytky, které by zaléval (hahaha, ale no tak, přestaň). Chudák Ahib, taky jednou něco vyhrál. (Dost!) Můj smích se odrážel mezi skleněnými dveřmi. Donutila jsem se ke klidu a zaujala před zvonky pozici. Začneme u Ahiba. Stiskla jsem zvonek a čekala, ucho nalepené k interkomu. Trvalo to dlouho. Správně. Jen se pěkně vrať do tohoto světa. Realita!

„Ano?“

Vyplašený ženský hlas. Snažila jsem se mlčet co nejdéle.

„Haló? Kdo je tam?“

Jak banální věci lidé říkají.

Dlouhé ticho. Pustila snad sluchátko a je na cestě dolů?

„Hele, kvůli tomuhle jsi mě vzbudil? Já se potřebuju vyspat!“ Ospalost v jejím hlase jí bránila skutečně křičet. Cíle bylo dosaženo. Vyklouzla jsem ven a zmizela na svém železném oři. Do noci, která patřila jen mně, do noci, která chtěla jen mě.

Přes den jsem vydávala prohlášení a vysvětlení. Přes den jsem krotila své šílenství. Přes den jsem

každého uklidňovala. „Mléko s medem,“ vzdychla matka, která si myslela, že její vlastní problémy jsou mnohem větší.

„Příjemnou masáž,“ doporučoval mi kamarád, který mi už léta chtěl v tomto směru dokázat svou zručnost.

„Psychiatra,“ radil Remko, jediný, kdo měl potuchy o mých nočních eskapádách. Když jsem se na sebe podívala jeho očima, pochopila jsem, že mi nic jiného nezbyvá. Měla jsem problém. Přes den mi to bylo jasné. V noci byly jeho oči zavřené a já se už neviděla.

Remko obtelefonovával psychiatry, kladl cílené dotazy, srovnával ceny. Já na něj mžourala z pohovky a tvářila se, že jsem unavená. Usmíval se na mě.

„Myslím, že jsem někoho našel. Žena s laskavým hlasem. Zítra.“

Kývla jsem a vzala ho do náručí.

„Tady nebo nahoře?“ zeptal se můj milý přemilý. Už před nějakou dobou se přestal ptát, jestli se spolu „vyspíme“. Tabu vznikají rychleji, než byste řekli.

Dovedla jsem ho za ruku k naší posteli s perfektní matrací a lamelovým roštem. Přitulili jsme se k sobě a on zašeptal, že mě miluje. Vnímala jsem teď jeho hlazení intenzivněji než v posledních týdnech. Jeho srdce blíž k mému. Když dosáhl vrcholu, byla jsem taky. Ale už během těch perfektně synchronních stahů jsem věděla, že jeho tělu přinesou klid. Že bude spát, jako když ho do vody hodí. A že se na to nedokážu dívat.

„Spi, děťátko, spi, zavři očka svý,“ konejšil sám sebe. Moc víc nepotřeboval. Probudila jsem ho s křikem, který překvapil i mě samotnou. Co si vlastně myslí? Spát v tuhle denní dobu. Má vůbec ponětí,

jak moc bych si to přála? Já ale spát nemůžu. Ne, já ne. Ani v noci ne. Musím se celé hodiny dívat na spící lidi. Proč si myslí, že v noci odcházím? Zábava vypadá jinak. Co? Aha, nemám si na něm vylévat zlost! Mám prý dopřát lidem klid. A potřebuju pomoc. To znělo dost tvrdě, ne? Jo tak, já to mám chápat? Tak ať si toho svého psychiatra i s tím laskavým hlasem strčí do prdele. A klidně ať si jde. Já ho nepotřebuju. Co? Kam to jde? Co chce dělat s tou taškou? Ale no tak, to přece nemůže myslet vážně? Ať se rychle vrátí, prosím!

V následujících dnech jsem trhla všechny své rekordy. S obtížemi jsem prospala dvě hodiny z dvaasedmdesáti. Probudila jsem čtyřicet osm lidí. Zpívala jsem na zahradě tři hodiny za sebou stejnou písničku, neumravenou verzi. „Mister Sandman, bring me a dream / make her complexion like peaches and cream / give her two lips, like roses and clover / and tell me that my lonely nights are over!“

Sousedi zprava zavolali policii, sousedi zleva sanitku. Nabídla jsem strážníkům i sanitákům něco k pití a omluvila jsem se za své vyrušování. Pro profesionální operní zpěvačku – především na zámořských výletních lodích, ano, daleko od domova – není vždycky snadné najít si vhodnou čtvrt k bydlení. Ano, opravdu, přes den by to tak nerušilo. Budu s tím napříště počítat. Pánova manželka také miluje operu, no to je fantastické. Ne, už nic nepotřebuji. Velice děkuji. A dobrou noc.

Tu noc: vyhrál pan Won. Jméno označující vedle slovesa v minulém čase i rozzuřeného Asiata se značně početnou rodinou, jak se dalo usuzovat z křiku v pozadí. Sluchátka se ospale chopila jeho žena.

On jí ho ale okamžitě poněkud tvrdě vytrhl z drápů a zařval: „Nic nezaplatíme!“

Očividně ne každý spal bezstarostným spánkem. Člověk by se z té představy téměř radoval, když si tak uhání tichem noci.

Já ale byla unavená. K smrti unavená, unavená životem. Až na jednu výjimku, kdy jsem si v případě mladého muže na mostě zahrála na anděla spásy.

Té noci jsem už třem majitelům baru vynadala, co se do nich vešlo, protože mi jeden po druhém tvrdili, že je čas jít spát. Poté jsem zjistila, že mi ukradli kolo, a mé snahy přivlastnit si jiné vyšly nazmar.

Klela jsem si pod vousy a vydala se napříč přes most. Zahlédla jsem ho koutkem oka, na zádech vesty nápis Speed Kills. Popotahoval, polykal slzy a tloukl do zrezavělého zábradlí, až mu ruce krvácely.

„Voddělám se.“ Zaznělo to hluboko v jeho hrdle, ale já to slyšela. (Ubohý idiot. Na to nemám čas. Ani chuť.) A šla jsem dál. Čtyři kroky. (Musím. Něco. Udělat.) Otočila jsem se.

„Co se děje?“

„Je to děvka!“

„Proč?“

„Každej jí vojede.“

„Aha.“

Schoval si obličej do dlaní a rozbřečel se. Připomínal mentálně postiženého trolla. Lidé noci bývají málokdy šťastní. O chvíli později na mě pohlédl s výrazem aristokratického statkáře. Podle toho, jak vypadaly jeho panenky, se snažil demonstrovat slogan, který měl na vestě.

Podala jsem mu ruku. Potřásl mi jí váhavě, ale vděčně.

„Anděla,“ představila jsem se, já had.

„Carlos,“ odpověděl. Symbolika mého vymyšleného jména mu zcela unikla. Tak tedy nějakou přízemnější otázku.

„Co máš v tom pytli?“ Ukázala jsem na plný odpadkový pytel opřený o zábradlí mostu.

„Její oblečení,“ řekl.

Postupně ho naházel do vody. Dívali jsme se. Pestří pruh hedvábí a krajek se vlnil na černém zrcadle. Tančil mezi odpadky a ztrouchnivělým dřevem. Mizel jako rychlý had směrem k moři. Řeka si vzdychla třemi šplouchavými vzdechy, než se zase stáhla do majestátní mlčenlivosti. Netušil, co to pro mě znamenalo. Mohla jsem to jen cítit. Dojetí. Odpařující se pot z kůže mladých koní ve cvalu. Kapky rosy na vykoupáných dětských nožkách. Písek v ranním slunci. Touha.

Překvapeně jsem se podívala na slzy stékající mi po hřbetu ruky. Potom na Carlose, krále básníků. Který tu už nestál. Asi šel spát. Spánek léčí.

Kurz zvaný TRIP (Total Relax / Inner Positivity) sliboval dokonce mnohem více, než napovídal jeho název. Cynthia, blondýnka v růžových kamaších tvrdící, že vede život štvance, na sebe hrdě prozradila, že už si své denní trable nebere s sebou do postele. A to je důležité, neboť ona ví, co to znamená nespavost.

„A to vše jen díky unikátní symbióze japonské moudrosti a keňského tance. TRIP mě naučil, co to znamená odpočívat. TRIP mě zachránil.“

A pak pravila Cynthia naléhavým mužským hlasem s americkým přízvukem: „Videonahrávky TRIP si můžete objednat na čísle uvedeném vedle vlajky vaší země.“

Poté ještě několik vteřin pohybovala ústy, aby vše zakončila soucitným mrknutím. Rozverná holka. I po sedmnácté jsem se tomu ještě dokázala zasmát.

„Teleshopping, když už vážně nevíte, co roupama dělat.“ Dívala jsem se na něj celé noci v naději, že si v hypnóze přece jen trochu zdřímnu. Zнала jsem je všechny: bezdrátový kuchyňský robot, ve kterém můžete vařit vajíčka, ideální na silvestra (Cut and Boil 2002), umělohmotnou násadu, s jejíž pomocí lze ze života sprovodit ty nezdolné cákance barvy, na které si vaše žena stále stěžuje (Galaxy Spot Kontrol), krabičku ve tvaru brouka obsahující dva a čtyřicet různých druhů těch nejroztomilejších náprstků (Beetle Box Utopia, mixed version).

A teď jsme tedy začali být osobní. Uzavřela jsem se Cynthií dohodu: když dnes v noci usnu, zkusím to. Alespoň si zjistím, zda se v mém okolí skutečně nachází nějaké centrum TRIP.

Zavřela jsem oči a probudila se o hodinu a půl později. Nebylo pochyb. Cynthiin hlas jsem sice neslyšela, zato jsem cítila, jak se mi pod rukou uvelebila kočka a jak začalo pršet, venku.

„TRIP mě zachránil.“

I ona byla ještě vzhůru.

„Total Relax Inner Positivity.“

Dobrá, sliby se mají plnit.

„Stejně jako stromy
a ptáci ve větvích
i ty najdeš svůj klid.“

Bylo to deváté haiku a bylo pouze pro mě. Máma Miriam – jak si terapeutka s překvapivě bujným porostem v podpaží říkala – si ke mně přiklekla.

Byla jsem jediná, u které se to nepovedlo. Ostatní – snůška ustrašených pubertáků a znuděných předčasných důchodců – si bezostyšně chrněli na podlaze studené modlitebny. Pohlédla jsem na měděný krucifix na zdi a bublala vzteky.

Během první půlhodiny se kladl důraz na „osvobození nejhlubšího Já“. Z rozpaků nad tím, jak jsou všichni ostatní ochotní se ztrapnit, jsem se toho také zúčastnila. Bylo to nezapomenutelné.

Cvičení zahájilo pět minut záměrné hyperventilace, bezprostředně následované kotrmelcem, přičemž jsme měli za úkol zakřičet jméno osoby, která v našich významných životech napáchala největší škody.

„Theol!“ zařvala zaníceně Irena, obtlouklá hospodyňka středního věku. Skutálela se ze své žíněnky a mocným kopnutím rozdrtila klíční kost vyhublému mladíkovi, který se ironií osudu také jmenoval Theo, jak se později ukázalo. K neutišení, oba dva.

Dostala jsem záchvat smíchu, který jsem se kvůli několika zlým pohledům snažila zakamuflovat vzlykáním. To mají lidé raději. Byla jsem hrdinkou hollywoodského filmu, která si ve chvíli posledního vydechnutí promítá v duchu celý svůj život. I když jsem neumírala, Remko mě opustil. V záblesku vzpomínek jsme se spokojeně milovali, procházeli se po pláži v cizině, seděli v restauraci. Byl krásnější a pozornější než kdykoliv předtím. Z očí mi kanuly potoky slz. Máma Miriam měla radost. Schválně mě konejšivě objala. Nebylo nijak snadné vyhnout se jak zápachu z jejího podpaží, tak smradu jejího zkaženého dechu.

Přesto jsem se o to stále znovu snažila, jak tak vedle mě seděla na zemi. Netrpělivost v očích se snažila zakrýt vemlouvavým hlasem.

„Když orel letí
tichou nocí,
pak hora spočine.“

Co dokáže člověka dohnat k tomu, aby se zamotal do bílého prostěradla a navždy ze života vypudil veškerou přitažlivost? Zajímavější otázka: co tady ještě dělám? Posadila jsem se a požívala se na ni. Arogantní vyrovnanost v jejím pohledu přiměla mé nejhlubší Já k akci.

„Víš ty co?
Strč si ten svůj kurz do řiti.
A vyčisti si zuby.“

Té noci: pan Kropáč De Gieter. Toužila jsem po rozespalém hlase svých obětí jako lvice po krvi své kořisti. Mé podvědomí tušilo, že ztrácí samo sebe, že už se pravděpodobně ztratilo. Že snad jen nenávistný šílenec dokáže lidi okrádat o jejich klid a nedopřát jim štěstí, protože ho sám nemá.

Přes den jsem se za své noční lovecké výpravy styděla. V noci jsem však sledovala sama sebe, vždy znovu zaskočená samostatností svého ducha. „Běž!“ signalizoval mozkový impulz mým nohám. „Stiskni zvonek!“ mému prstu.

Jeden jediný takovýto příkaz mohl mít nedozírné následky. Hlasitý smích na pohřbu. Nůž, který se při krájení zeleniny schválně zařízne do prstu. Noha drtící tělíčko právě narozeného kotěte. Neudělala jsem to, ale myslela na to, když jsem mačkala De Gieterův zvonek.

A tehdy se ukázalo, že nejsem sama. Vypadalo to, jako by měl ruku připravenou na sluchátku interkomu, tak náhle odpověděl jeho hlas na mé volání. A ten hlas v sobě měl jakousi pomalou zřetelnost,

kterou jsem rozpoznala tak rychle, až se mi zadrhl dech. Nade mnou, ve stejné budově, v níž jsem hodlala rozšířit své impérium noci, žil jiný noční psanec. Bezesný rytíř, stejně jako já.

„Konečně. Počkej tam. Hned přijdu.“

To bylo všechno, co řekl. A já tam zůstala stát s odbržděným srdcem, s bezesnou nadějí.